

УДК 338.1:658.1

<https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2021.1.31>

Ю.О. ДЖЕРЕЛЮК

Херсонський національний технічний університет

ORCID: 0000-0002-2213-8444

МЕХАНІЗМ ВИЯВЛЕННЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ ПОРУШЕННЯМ АНТИКРИЗОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У статті теоретично обґрунтовано механізм виявлення та запобігання порушенням антикризової стійкості підприємства, який ґрунтується на поєднанні сучасних принципів, функцій, критеріїв, необхідного ресурсного забезпечення, включає відповідний методичний інструментарій у двох напрямках: 1) виявлення – через наукову процедуру визначення та порівняння цільових і прогнозних комплексних показників антикризової стійкості підприємства; 2) запобігання – через наукову процедуру обґрунтування комплексу організаційно-економічних заходів щодо блокування впливу чинників порушення антикризової стійкості підприємства; що дозволяє більш адекватно застосовувати найдієвіші елементи механізму для досягнення мети системи забезпечення антикризової стійкості підприємства. Наведено структурно-логічну схему механізму виявлення та запобігання порушенням антикризової стійкості підприємства. Досліджено чинники (причини), які можуть викликати порушення антикризової стійкості підприємства. Зазначено, що запропонована класифікація чинників забезпечення антикризової стійкості підприємства дозволяє розробити систему показників антикризової стійкості та методи її оцінювання, спрямувати їх на нейтралізацію проблем підприємства, що виникають під дією сукупності екзогенних та ендогенних чинників виникнення кризи в умовах конкурентного середовища. Визначено суб'єкти та об'єкти управління, мета, принципи, сукупність методів та основні функції механізму. Наведено основні наукові процедури методичного інструментарію в напрямку «виявлення» та напряму «запобігання» порушенням антикризової стійкості підприємства. Підкреслено необхідність використовувати механізми зворотного зв'язку й своєчасно здійснювати пошук управлінських рішень виниклої проблеми та перенастроювати елементи і процеси для їх швидкого вирішення. Результуючим показником розробленого механізму є реалізація стратегії забезпечення антикризової стійкості підприємства.

Ключові слова: антикризова стійкість підприємства, механізм виявлення та запобігання порушенням, перелік чинників, структурно-логічна схема, система забезпечення антикризової стійкості.

Ю. А. ДЖЕРЕЛЮК

Херсонский национальный технический университет

ORCID: 0000-0002-2213-8444

МЕХАНИЗМ ВЫЯВЛЕНИЯ И ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ НАРУШЕНИЙ АНТИКРИЗИСНОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье теоретически обоснован механизм выявления и предотвращения нарушений антикризисной устойчивости предприятия, который основанный на сочетании современных принципов, функций, критериев, необходимого ресурсного обеспечения, включая соответствующий методический инструментарий в двух направлениях: 1) обнаружение – через научную процедуру определения и сравнения целевых и прогнозных комплексных показателей антикризисной устойчивости предприятия; 2) предотвращение – через научную процедуру обоснования комплекса организационно-экономических мероприятий по блокированию влияния факторов нарушения антикризисной устойчивости предприятия; что позволяет более адекватно применять действенные элементы механизма для достижения цели системы обеспечения антикризисной устойчивости предприятия. Приведена структурно-логическая схема механизма выявления и предотвращения нарушений антикризисной устойчивости предприятия. Исследованы факторы (причины), которые могут вызвать нарушение антикризисной устойчивости предприятия. Отмечено, что предложенная классификация факторов обеспечения антикризисной устойчивости предприятия позволяет разработать систему показателей антикризисной устойчивости и методы его оценки, направить их на нейтралізацію проблем предприятия, возникающих под действием совокупности экзогенных и эндогенных факторов возникновения кризиса в условиях конкурентной среды. Определены субъекты и объекты управления, цель, принципы, совокупность методов и основные функции механизма. Приведены основные научные процедуры методического инструментария в направлении «выявление» и направления «предотвращение» нарушением антикризисной устойчивости предприятия. Подчеркнута необходимость использовать механизмы обратной связи и своевременно осуществлять поиск

управленческих решений возникшей проблемы и перенастраивать элементы, процессы для их быстрого решения. Результирующим показателем разработанного механизма является реализация стратегии обеспечения антикризисной устойчивости предприятия.

Ключевые слова: антикризисная устойчивость предприятия, механизм выявления и предотвращения нарушений, перечень факторов, структурно-логическая схема, система обеспечения антикризисной устойчивости.

Y.O. DZHERELIUK
Kherson National Technical University
ORCID: 0000-0002-2213-8444

THE MECHANISM FOR DETECTION AND PREVENTION OF VIOLATION OF THE ANTI-CRISIS SUSTAINABILITY OF THE ENTERPRISE

The article theoretically substantiates the mechanism of detection and prevention of violations of anti-crisis sustainability of the enterprise, which is based on a combination of modern principles, functions, criteria, necessary resources, includes appropriate tools in two areas: 1) detection – through scientific procedure to determine and compare target indicators of anti-crisis stability of the enterprise; 2) prevention – through the scientific procedure of substantiation of a set of organizational and economic measures to block the impact of factors of violation of anti-crisis stability of the enterprise; that allows to apply more adequately the most effective elements of the mechanism for achievement of the purpose of system of maintenance of anti-crisis stability of the enterprise. The structural and logical scheme of the mechanism of detection and prevention of violation of anti-crisis sustainability of the enterprise is given. Factors (causes) that can cause violations of anti-crisis sustainability of the enterprise are investigated. It is noted that the proposed classification of factors for ensuring the anti-crisis sustainability of an enterprise makes it possible to develop a system of indicators of anti-crisis sustainability and methods for its assessment, to direct them towards neutralizing the problems of an enterprise arising under the influence of a combination of exogenous and endogenous factors of the emergence of a crisis in a competitive environment. The subjects and objects of management, the purpose, principles, set of methods and basic functions of the mechanism are determined. The main scientific procedures of the methodological tools in the direction of "identification" and the direction of "prevention" by the violation of the anti-crisis sustainability of the enterprise are given. The need to use feedback mechanisms and timely search for management solutions to the problem and reconfigure elements and processes for their quick solution is emphasized. The resulting indicator of the developed mechanism is the implementation of the strategy to ensure the anti-crisis sustainability of the enterprise.

Key words: anti-crisis sustainability of the enterprise, mechanism of detection and prevention of violations, list of factors, structural-logical scheme, system of providing anti-crisis sustainability.

Постановка проблеми

Вітчизняні суб'єкти економічної діяльності функціонують у складних соціально-економічних умовах, в невизначеності та динамічності зовнішнього середовища.

Проте не лише вплив факторів зовнішнього середовища негативно впливає на діяльність підприємств, а й відсутність забезпечення відповідного рівня антикризової стійкості. Здатність підприємств вчасно та адекватно реагувати на загрози появи кризових явищ, розробка управлінських заходів щодо зменшення їхнього впливу є запорукою успішного функціонування на ринку.

В таких умовах для підприємства основним завданням діяльності є забезпечення антикризової стійкості в довгостроковому періоді часу. Вирішення цього завдання потребує системного підходу, оскільки стосується всіх сфер життєдіяльності підприємства, що, у свою чергу, обумовлює потребу в розширенні інструментарію оцінювання, аналізу та прогнозування антикризової стійкості підприємства.

У теорії кризового менеджменту виділяють значну кількість чинників, що можуть чинити суттєвий вплив на діяльність підприємств, порушуючи при цьому їх антикризову стійкість. Головною проблемою ефективного функціонування підприємств є відсутність механізму виявлення та запобігання порушенням антикризової стійкості підприємства на засадах системного підходу, який б допомагав вищому керівництву підприємства виявити проблемні ділянки та ухвалити правильні та оптимальні управлінські рішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженню різних аспектів антикризового управління на підприємствах присвячені праці таких провідних зарубіжних та вітчизняних дослідників, як: І. О. Бланк, В. О. Василенко, А. П. Градов, А. Г. Грязнова, Т. С. Клебанова, Л.О. Лігоненко, О. І. Маслак, О. О. Терещенко, З. Є. Шершньова та ін. Питання забезпечення стійкості підприємств досліджувалися в працях Л. Ю. Басовського, О. В. Броїло, К. С. Григорян, Д. С. Кондаурової, А. Л. Пустуєва, О. В. Семененко, В. М. Ячменьової, М. С. Яшина та інших. Дослідженню теорії антикризової стійкості підприємства, питанням його оцінювання та різних аспектів управління присвячено наукові праці А. Т. Зуба, М. В. Локтіонова, В. О. Рогової, Л. В. Уривської та ін., але незважаючи на велику кількість досліджень і наукових розробок в даному напрямку,

недостатньо опрацьованим залишається питання обґрунтування механізму виявлення та запобігання порушенням антикризової стійкості підприємства на засадах системного підходу; дослідження чинників (причин), які можуть викликати порушення антикризової стійкості підприємства.

Формулювання мети дослідження

Метою статті є теоретичне обґрунтування механізму виявлення та запобігання порушенням антикризової стійкості підприємства на засадах системного підходу; дослідження чинників (причин), які можуть викликати порушення антикризової стійкості підприємства.

Викладення основного матеріалу дослідження

Відмітимо, що антикризова стійкість підприємства – це комплексна характеристика, яка відображає здатність підприємства зберігати в довгостроковому періоді поступове покращення конкурентних позицій на ринку під дією сукупності екзогенних та ендогенних факторів виникнення кризи в умовах конкурентного середовища [1]. Чинники забезпечення антикризової стійкості підприємства є причинами, які можуть викликати її порушення (підвищення або зниження). Для того щоб підвищити антикризову стійкість підприємства в умовах конкурентного середовища, а отже підвищити конкурентоспроможність підприємства, необхідно точно знати ключові чинники, які впливають на антикризову стійкість підприємства і грамотно впливати на них. Своєчасне визначення найбільш впливових чинників дозволяє відвернути реальні і потенційні загрози і прогнозувати вектор подальших дій і напрямів діяльності підприємства з метою забезпечення антикризової стійкості.

Перелік чинників (причин), які можуть викликати порушення антикризової стійкості підприємства наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Перелік чинників (причин), які можуть викликати порушення антикризової стійкості підприємства

Групи чинників	Перелік чинників
Споживачі	зниження рівня доходів споживачів; зниження попиту на продукцію (послуги); зниження рівня довготривалості співпраці з споживачами.
Конкуренти	посилення конкуренції на ринку; зниження місткості ринку; низька конкурентоспроможність продукції (послуг); незначна ринкова частка підприємства; зростання пропозиції товарів-замінників.
Постачальники	залежність від обмеженого круга постачальників; низький рівень організації фінансових відносин з постачальниками; втрати від несвоєчасних поставок сировини; низька якість поставленої продукції (послуг).
Партнери	Неефективність державного регулювання підприємницької діяльності; зміни податкового законодавства та збільшення податкових ставок; низька рентабельність партнерських відносин; низький рівень стійкості взаємовідносин з кредитною системою.
Виробництво та операції	низький рівень використання основних засобів; висока тривалість операційного циклу; неконкурентна собівартість товарів (робіт, послуг); низька якість продукції (послуг); недостатня рентабельність продукції (послуг); низький рівень забезпеченості матеріально-технічними ресурсами; зниження чистого прибутку від реалізації продукції (послуг).
Фінанси та інвестиції	низька якість розробки і реалізації інвестиційних проектів; низька ефективність фінансової стратегії; низька якість структури активів; надмірна частка позикового капіталу; висока дебіторська і кредиторська заборгованість.
Інновації	відсутність інноваційних технологій; відсутність нових видів продукції; низький рівень застосування сучасного нового обладнання та нових видів ресурсів у технологічних процесах.
Персонал	низька продуктивність праці; низький рівень трудової дисципліни в колективі; низький освітній рівень працівників; обмеженість фінансування витрат на проведення професійного навчання; соціальна незахищеність персоналу; скороченні чисельності працівників.
Маркетинг	негативний імідж підприємства; неефективний збут і просування товарів; неефективна політика ціноутворення.
Управління	неефективний менеджмент: відсутність гнучкості, мобільності, оперативності в забезпеченні антикризової стійкості; неефективна організаційна структура управління; неефективна система забезпечення антикризової стійкості; низький професіоналізм керівних працівників; низький рівень корпоративної культури.
Інформація	низька частка витрат на інформаційні ресурси; низький ступінь забезпечення програмними засобами для захисту інформації; відсутність достовірних даних про конкурентів, споживачів, постачальників.

Джерело: розроблено автором

Запропонована класифікація чинників забезпечення антикризової стійкості підприємства дозволяє розробити систему показників антикризової стійкості та методи її оцінювання, спрямувати їх на нейтралізацію проблем підприємства, що виникають під дією сукупності екзогенних та ендегенних чинників виникнення кризи в умовах конкурентного середовища.

Запропонована класифікація відображає значне число чинників, що впливають на підприємство і його антикризову стійкість, враховуючи, що за кожним чинником можна виділити до десяти і більше показників, розрахунок і відстеження яких дуже трудомісткий процес, підприємству необхідно проводити вибір найбільш значущих чинників для поточної оцінки та забезпечення антикризової стійкості підприємства. Крім того, необхідні показники, які можуть служити вимірником антикризової стійкості і загальний показник антикризової стійкості, який дозволить зробити остаточний висновок про стан підприємства.

У сучасних умовах забезпечення антикризової стійкості підприємства безпосередньо пов'язане з вдосконаленням механізму виявлення та запобігання порушенням антикризової стійкості.

Такий механізм повинен забезпечувати своєчасне вироблення ефективних управлінських рішень щодо блокування впливу чинників порушення антикризової стійкості підприємства для досягнення мети системи забезпечення антикризової стійкості підприємства.

Термін «механізм» досить часто вживається у наукових працях з економіки та менеджменту. «Короткий економічний словник» тлумачить механізм як «послідовність станів, процесів, які визначають собою які-небудь дії, явища», або як «систему, пристрій, який визначає порядок якого-небудь виду діяльності» [2, с. 401].

У економічній енциклопедії механізм розуміється як «...система, пристрій, спосіб, що визначає порядок діяльності, а також як – система певних елементів, що приводить у дію внутрішній пристрій машини, устаткування тощо» [3]. Загалом під механізмом доцільно розуміти сукупність методів, принципів, інструментів та функцій, які реалізуються для досягнення конкретних цілей та завдань системи.

Найбільшим поширенням серед науковців-економістів є твердження, що механізм стосовно економічних об'єктів – це система елементів (цілей, функцій, методів, організаційної структури і суб'єктів) та об'єктів управління в якій відбувається цілеспрямоване перетворення впливу елементів управління на необхідний стан або реакцію об'єктів управління, що має вхідні посилки і результуючу реакцію [4, с. 13–14].

Механізм виявлення та запобігання порушенням антикризової стійкості підприємства повинен базуватись на системному підході.

Системний підхід (англ. Systems thinking – системне мислення) – це напрям методології досліджень, який полягає в дослідженні об'єкта як цілісної множини елементів в сукупності відношень і зв'язків між ними, тобто розгляд об'єкта як системи [5, с. 34]. У «Економічному словнику» системний підхід визначається як методологічний вираз принципу системності (як загальної теорії систем, так і певної галузі знань), загальнонаукова методологія дослідження і представлення явищ об'єктивної дійсності з позицій системного цілого та його закономірностей [6, с. 288]. Системний підхід – це сукупність методів, що використовуються під час вивчення об'єктів у вигляді системи.

Відмінність системного підходу від традиційних полягає в тому, що він розглядає організацію як сукупність взаємопов'язаних елементів, якій притаманні «вихід», тобто – ціль; «вхід»; зв'язок із зовнішнім середовищем; зворотній зв'язок; «процес» у системі [7, с. 51]. Проаналізувавши характеристику терміну «механізм», можна адаптувати положення системного підходу до вирішення проблем виявлення та запобігання порушенням антикризової стійкості підприємства.

Механізм виявлення та запобігання порушенням антикризової стійкості підприємства – це комплексний механізм, який ґрунтується на поєднанні сучасних принципів, функцій, критеріїв, необхідного ресурсного забезпечення, включає відповідний методичний інструментарій в двох напрямках: 1) виявлення – через наукову процедуру визначення та порівняння цільових і прогностичних комплексних показників антикризової стійкості підприємства; 2) запобігання – через наукову процедуру обґрунтування комплексу організаційно-економічних заходів щодо блокування впливу чинників порушення антикризової стійкості підприємства. Структурно-логічну схему механізму виявлення та запобігання порушенням антикризової стійкості підприємства наведено на рис. 1.

Оскільки механізм повинен будуватись на основі системного підходу, то правомірним є виділення таких елементів, як суб'єкти та об'єкти. До суб'єктів механізму відносяться керівники вищої, середньої та нижчої ланок забезпечення антикризової стійкості підприємства. При цьому об'єктом є процес забезпечення антикризової стійкості підприємства.

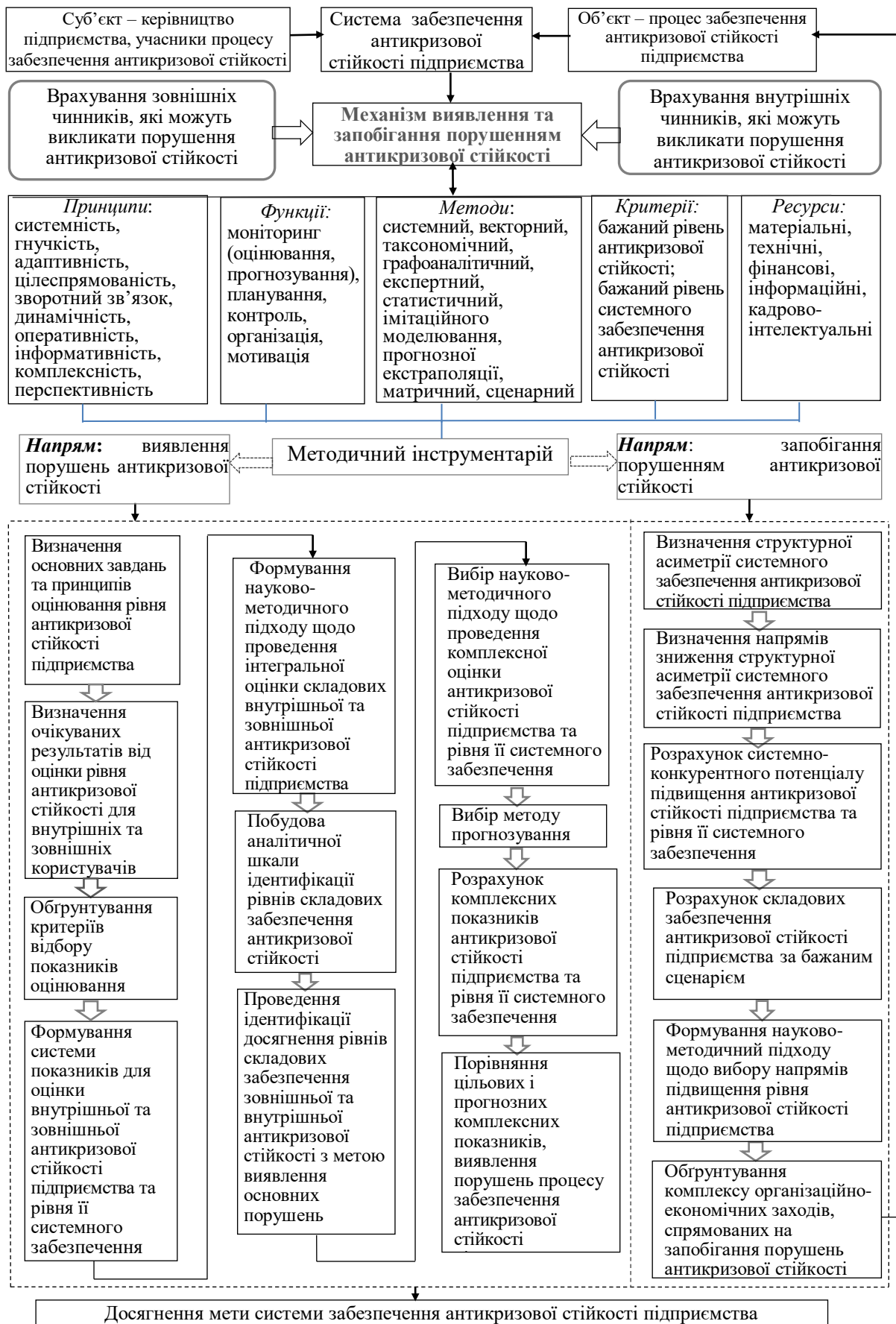

Рис. 1. Структурно-логічна схема механізму виявлення та запобігання порушенням антикризової стійкості підприємства (розроблено автором)

Відповідно до запропонованого механізму керуючий елемент системи (суб'єкт управління), раціонально використовуючи методологічний базис, як інструмент, здійснює відповідні дії над керованим елементом (об'єктом управління) з урахуванням впливу зовнішніх та внутрішніх чинників, які можуть викликати порушення антикризової стійкості, з метою досягнення мети системи забезпечення антикризової стійкості підприємства.

Система забезпечення антикризової стійкості підприємства – це сукупність взаємопов'язаних підсистем: керуючої підсистеми (наукових підходів і методів) та підсистеми забезпечення, спрямованих на керовану підсистему (операційну, маркетингову, кадрову, фінансово-інвестиційну, інноваційну, управлінську складові); результат взаємодії яких дозволяє досягти основних показників цільової підсистеми (бажаного значення конкурентної позиції за рівнем антикризової стійкості підприємства та бажаного рівня системного забезпечення антикризової стійкості підприємства) в умовах деструктивного впливу кризових чинників [1].

Методологічний рівень системи забезпечення антикризової стійкості включає принципи, положення, методи, теорії: стійкості, кризи, розвитку, конкурентоспроможності підприємства, які згідно з головною метою – формують методологічний фундамент теорії забезпечення антикризової стійкості.

Зміст цільової підсистеми системи забезпечення антикризової стійкості включає такі структурні елементи: досягнення бажаного значення конкурентної позиції за рівнем антикризової стійкості підприємства; досягнення бажаного рівня системного забезпечення антикризової стійкості підприємства.

Бажане значення рівня системного забезпечення або конкурентної позиції за рівнем антикризової стійкості запропоновано визначати множенням показника в досліджуваному періоді на бажаний темп росту показника. Бажаний темп росту показника, в свою чергу, визначався як сума темп росту показника у досліджуваному періоді та верхньої межі системно-конкурентного потенціалу. Сутність характеристики «бажаний» у «Словнику української мови» трактується як «такий, якого бажають, чекають, до якого прагнуть» [8]. У сучасній економічній літературі науковцями «бажане» значення визначається як найбільш важливий у даному періоді результат діяльності економічної системи. Характеристика «цільовий» розглядається в більш широкому контексті, тому що складні економічні системи мають набір взаємопов'язаних цілей.

Для забезпечення антикризової стійкості підприємства необхідне комплексне застосування наступних груп методів: системного, векторного, таксономічного, графоаналітичного, експертного, статистичного, імітаційного моделювання, прогнозної екстраполяції, матричного та сценарного.

Основними принципами забезпечення функціонування механізму виявлення та запобігання порушенням антикризової стійкості повинні бути: системність, безперервність, гнучкість, адаптивність, цілеспрямованість, зворотний зв'язок, декомпозиційність, динамічність, оперативність, інформативність, комплексність, перспективність, орієнтація на нововведення, професійна компетентність.

У процесі формування механізму використовуються такі функції: моніторинг (оцінювання, прогнозування), планування, контроль, організація, мотивація.

Методичний інструментарій в напрямку «виявлення» включає наступні наукові процедури:

- визначення основних завдань та принципів оцінювання рівня антикризової стійкості підприємства;
- визначення очікуваних результатів від оцінки рівня антикризової стійкості для внутрішніх та зовнішніх користувачів;
- визначення критеріїв відбору показників оцінювання антикризової стійкості підприємства;
- формування системи показників для оцінки внутрішньої та зовнішньої антикризової стійкості підприємства та рівня її системного забезпечення;
- формування науково-методичного підходу щодо проведення інтегральної оцінки складових внутрішньої та зовнішньої антикризової стійкості підприємства;
- побудова аналітичної шкали ідентифікації рівнів складових забезпечення антикризової стійкості;
- проведення ідентифікації досягнення рівнів складових забезпечення зовнішньої та внутрішньої антикризової стійкості з метою виявлення основних порушень;
- вибір науково-методичного підходу щодо проведення комплексної оцінки антикризової стійкості підприємства та рівня її системного забезпечення;
- вибір методу прогнозування комплексних показників антикризової стійкості підприємства та рівня її системного забезпечення;
- розрахунок комплексних показників антикризової стійкості підприємства та рівня її системного забезпечення
- порівняння цільових і прогнозних комплексних показників, виявлення порушень процесу забезпечення антикризової стійкості підприємства.

Методичний інструментарій в напрямку «запобігання» включає наступні наукові процедури:

- визначення структурної асиметрії системного забезпечення антикризової стійкості підприємства;
- визначення напрямів зниження структурної асиметрії системного забезпечення антикризової стійкості підприємства;
- розрахунок системно-конкурентного потенціалу підвищення антикризової стійкості підприємства та рівня її системного забезпечення;
- розрахунок складових забезпечення антикризової стійкості підприємства за бажаним сценарієм;
- формування науково-методичний підходу щодо вибору напрямів підвищення рівня антикризової стійкості підприємства;
- обґрунтування комплексу організаційно-економічних заходів, спрямованих на запобігання порушень антикризової стійкості підприємства.

Після того, як механізм сформовано, здійснюється оцінювання відповідності отриманих результатів очікуванням керівництва підприємства. Якщо розбіжності є незначними або перевершили очікуваний результат, можна вважати, що мета побудови механізму виявлення та запобігання порушенням антикризової стійкості досягнута. У випадку, якщо розбіжності виявилися негативно критичними, механізм потребує коригування. Це зумовлює необхідність використовувати механізми зворотного зв'язку у режимі безперервного часу, й своєчасно здійснювати пошук управлінських рішень виниклої проблеми та перенастроювати елементи і процеси для їх швидкого вирішення. Результуючим показником розробленого механізму є реалізація стратегії забезпечення антикризової стійкості підприємства.

Отже, запропонований механізм виявлення та запобігання порушенням антикризової стійкості підприємства дозволяє більш адекватно застосовувати найдієвіші елементи механізму для досягнення мети системи забезпечення антикризової стійкості підприємства.

Висновки

Таким чином, сучасні тенденції розвитку вітчизняних суб'єктів економічної діяльності свідчать про необхідність підвищення їх антикризової стійкості. Це зумовлює важливість формування механізму виявлення та запобігання порушенням антикризової стійкості підприємства на засадах системного підходу, який б допомагав вищому керівництву підприємства більш комплексно управляти процесом досягнення довгострокових цілей під дією сукупності чинників виникнення кризи.

Своєчасне визначення найбільш впливових чинників, які можуть викликати порушення антикризової стійкості, дозволяє відвернути реальні і потенційні загрози і прогнозувати вектор подальших дій і напрямів діяльності підприємства з метою забезпечення антикризової стійкості.

Сформований механізм ґрунтується на поєднанні сучасних принципів, функцій, критеріїв, необхідного ресурсного забезпечення, включає відповідний методичний інструментарій у двох напрямках: 1) виявлення – через наукову процедуру визначення та порівняння цільових і прогнозних комплексних показників антикризової стійкості підприємства; 2) запобігання – через наукову процедуру обґрунтування комплексу організаційно-економічних заходів щодо блокування впливу чинників порушення антикризової стійкості підприємства. Результатом застосування зазначеного механізму є оперативне реагування на чинники порушення антикризової стійкості підприємства за допомогою розроблення комплексу організаційно-економічних заходів, спрямованих на досягнення мети системи забезпечення антикризової стійкості підприємства.

Досягнення антикризової стійкості, її збереження і зміцнення в подальшому розвитку сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємств на стратегічних часових горизонтах і збільшення їх вкладу в розвиток національної економіки. Подальші дослідження будуть присвячені розробленню механізму формування і реалізації стратегії забезпечення антикризової стійкості підприємства.

Список використаної літератури

1. Dzhereliuk Iu. O. Scientific bases of formation of the system of supply the anti-crisis sustainability of the enterprise in conditions of the competitive environment. Foresight management: formation and transformation adaptive business organizations: International collective monograph. Promotion agency «MP Group». 9. Apskidze str. Tbilisi. Georgia. Volume 1. 2017. P. 197–205.
2. Краткий экономический словарь / под ред. А.Н. Азриляна. М.: Институт новой экономики, 2001. 1088 с.
3. Економічна енциклопедія : у 3-х т. / уклад. Б. Д. Гаврилишин, О. А. Устенко та ін., ред. С. В. Мочерний. Т. 2. К. : Академія, 2001. 848 с.
4. Кульман А. Экономические механизмы / пер. с франц. Е. П. Островской, общ. ред. Н. И. Хрустальной. М. : Прогресс, 1993. 188 с.
5. Блауберг И. В., Юдин Э. Г. Становление и сущность системного подхода. М. : Наука, 1973. 269 с.

6. Осовська Г. В., Юшкевич О. О., Завадський Й. С. Економічний словник. К. : Кондор, 2007. 358 с.
7. Подсолонко О. А. Менеджмент: теорія та практика : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2003. 370 с.
8. Словник української мови [Електронний ресурс]. URL: [http:// sum.in.ua](http://sum.in.ua).

References

1. Dzhereliuk Iu. O. (2017). Scientific bases of formation of the system of supply the anti-crisis sustainability of the enterprise in conditions of the competitive environment. Foresight management: formation and transformation adaptive business organizations: International collective monograph. Promotion agency "MP Group". 9. Apakidze str. Tbilisi. Georgia. Volume 1. pp. 197–205.
2. Kratkiy ekonomicheskii slovar (2001). [Concise Dictionary of Economics] / pod red. A.N. Azriliyana. Moscow: Institut novoy ekonomiki, 1088 p.
3. Ekonomichna entsyklopediia (2001). [Economic encyclopedia]: u 3-kh t. / uklad. B. D. Havrylyshyn, O. A. Ustenko ta in., red. S. V. Mochernyi. T. 2. Kyiv: Akademiia, 848 p.
4. Kulman A. (1993). Ekonomicheskie mekhanizmy [Economic mechanisms] / per. s frants. Ye. P. Ostrovskoy, obshch. red. N. I. Khrustalevoy. Moscow: Progress, 188 p.
5. Blauberg I. V., Yudin E. G. (1973). Stanovlenie i sushchnost sistemnogo pokhoda [Formation and essence of the system approach]. Moscow: Nauka, 269 p.
6. Osovska H. V., Yushkevych O. O., Zavadskiy Y. S. (2007). Ekonomichnyi slovnyk [Economic dictionary]. Kyiv: Kondor, 358 p.
7. Podsolonko O. A. (2003). Menedzhment: teoriia ta praktyka : navch. posib. [Management: theory and practice]. Kyiv: TsUL, 370 p.
8. Slovnyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]. Available at: [http:// sum.in.ua](http://sum.in.ua).